

Litván Ádám

MAGYAR VERSTANI SZABÁLYOK À LA KASSÁK*

A vers témája lehet: egyházi vagy világi. Vagy lehet még olyan téma, amelynek van egyházi és világi vonatkozása is. Például egy nemzet vagy egy nép kormányzása, irányítása, vagy szerelem, ugyanis ezek is válhatnak szent dolgokká. Tudományos csak akkor lehet, ha annak van kihatása az emberek viselkedésére. Viszont semmilyen esetben nem lehet semmilyen jellegű fajta, két vagy több témát ötvözni. Tehát végig ugyanabból a témából kell állnia a versnek.

A vers felépítése:

Szakasz
Szakasz > 1. bár
Záradék

Szakasz
Szakasz > 2. bár
Záradék

Szakasz
Szakasz > 3. bár
Záradék

Az első két bárban mindegyik szakasznak legalább tizenhat sorosnak kell lennie. Csak az ütemhangsúlyos verselés az elfogadható. Az első sornak más ütemhangsúlyban kell lennie a második sorhoz képest. Mindenképpen nagyobb szótagszámúnak kell lennie.

* Kassák Lajos soha nem írt „verstant”. Elvetette a költészet tradicionális és „korszerű” szabályait. Szabad verseinek mégis van egy kemény, következetes formai logikája. Ezeket foglalta össze a szerző, egy saját verssel illusztrálva.

Az első szakasz részletesen: mint már szó volt róla, az első szakasz első sorának nagyobb szótagszámúnak (legalább négy szótaggal), ezáltal más ütemhangsúlyúnak kell lennie, mint az utána következőnek. Ebben a szakaszban mindegyik sornak hímnemű végződésűnek kell lennie. Azaz hangsúlytalan, hangsúlyos. Egy szó első szótagja mindig hangsúlyos (kivéve a névelőt – az lehet mindkettő), a második pedig hangsúlytalan, a harmadik pedig megint hangsúlyos a magyar nyelvben. Így csak olyan ütemhangsúlyokat szabad alkalmazni, amelyeknél az imént leírt hangsúlyok érvényesülni tudnak. Minden sor végére kell, hogy rímeljen egy másik sor vége, amely az adott sortól, amire rímel, legalább három sor távolságnyira kell, hogy legyen, és legfeljebb három szótaggal lehet rövidebb vagy hosszabb valamelyik sor a másikhoz képest, amire rímel, vagy amire rímeltetve van. Ez alól kivétel néhány sor, amire más szabály vonatkozik – erre majd időközben kitérek –, például az első sorra csak a nyolcadik sornak szabad rímelnie és hangsúlyban illeszkednie hozzá, a köztük lévő soroknak egyfajta hangsúlyt és egyfajta rímképletet szabad csak követniük. Ha úgy jön ki a lépés, hogy egy vagy több sornak nem jut rím a nyolcadik sorig, akkor a nyolcadik sor után kell pótolni azokat. A kilencedik sornak első sorként kell viselkednie. Az arra való rím a tizenhatodik sor lesz. Annak meg nyolcadik sorként kell viselkednie. A kilencedik és a tizenhatodik sor közti soroknak ugyanolyan ütemhangsúlyt, viszont más rímképletet kell, hogy teljesítsenek, mint az első és nyolcadik sor közöttieknek. Természetesen, ha van pótlás, az kivétel, de csak addig, amíg a pótlás tart. A kilencedik és tizenhatodik sor között, ha valamelyik sornak nincs ríme, akkor azt vagy azokat a tizenhatodik sor után kell bepótolni. Ez az első szakasz.

A második szakasz felépítésének ugyanilyennek kell lennie, csak ott a sorvégek nőneműek kell, hogy legyenek (tá, ti), ezáltal más hangsúlyúnak kell lennie annak a szakasznak, és a rímképleteknek is másilyeneknek kell lenniük az első szakaszban használtakhoz képest. Ez a második szakasz.

Az első bár záradékaiban ugyanannyi hímnemű sornak kell lennie, mint nőneműnek; az első, a nyolcadik, a kilencedik, a tizenhatodik, a tizenhetedik és a huszonnegyedik sort leszámítva, ugyanis ez a záradék legalább huszonnégy soros, azért legalább, mert lehetnek maradéksorok, amelyek olyan sorokra rímelnek, amelyekhez nem jutott még rím. Ezeknek pótlása ugyanúgy kell, hogy menjen, mint az előző két szakaszban. Hímnemű végződésű sorra csak hímnemű rímelhet, nőneműre pedig csak nőnemű. Hímnemű végződésű sorral kell kezdeni. Ez az első és a második sorra is vonatkozik. A kilencedik, így a tizenhatodik sornak is nőnemű végződésűnek kell lennie. A tizenhetedik, így a huszonnegyedik sornak pedig hímneműnek. Ez a záradék.

A következő bárnak ugyanígy kell felépítve lennie, csak fordítva minden tekintettel a nőnem-hímnem szempontjára, csak más hangsúlyokkal és rímképletekkel.

A harmadik bárban az első két bárt úgy kell felépíteni a sorok szempontjából, mint az első két bárban a két záradékot (legalább 24 sor). Egyébként mindegyik záradéknak hasonlítania kell az előtte lévő két szakaszhoz, úgy mint a harmadik bárnak az első kettőhöz, mindkettőhöz. A harmadik bár záradéka legalább harminckét soros. Az első sornak a tizenhatodikra, a tizenhetediknek a harminckettedikre kell

rímelnie, és ennek az ütemhangsúlynak megfelelnie. A harminckettedik sornak hímneműnek kell lennie. A többi sorra ugyanaz a szabály érvényes ezekhez a sorokhoz képest, mint korábban.

Csak a tiszta rím az elfogadható, de lehet három kivétel, de azoknak is rímeknek kell lenniük, csak nem tisztáknak. Asszonánc nem fogadható el. A három kivételnek teljesen különböző helyeken szabad csak felbukkannia. Nem kötelező, hogy legyenek, de hogyha vannak, akkor már háromnak kell lennie. Enjambement is lehet háromszor, de az csak a záradékokban. Mindegyikben egy. Itt viszont azt meg lehet csinálni, hogy a harmadik bár záradékában legyen egy enjambement, több meg az egész versben sehol. Viszont kettő nem lehet. Nem rímelhet ugyanolyan hangzású vagy ugyanúgy leírt szó egy ugyanolyan hangzásúra vagy ugyanúgy leírt szóra.

Olyan idegen eredetű szó, amely idegen eredetű szóként van beépülve a magyar nyelvben, az nem használható. Például autó, interdiszciplináris, busz, analóg, digitális, passz. Csak abban az esetben, ha ilyenről szól a téma.

Nem lehetnek ragrímek. A zöngés-zöngétlen hangzók tiszta rímeknek felelnek meg.

A harmadik bár záradékrészében egyetlen szabály megszeghető, amely nem a sorok számával kapcsolatos.

*A rendszerektől függő magatartás jól ismert fogalom.
A demokrácia, mi uralkodó most.
Mindig van valaki, ki illetékesebb.
Hivatkozni van hol, félelemre ok nincs.
Köze lenne hozzá - abból kaparták ki ezt a fost -
bárki lehet művész, mert az egyenrangúság a hepp.
Ha költőről van szó, akkor verseskötet lesz a kincs.
Kétféle dolog befutó, hajtásukkal nem szomjazik a vízmalom.
Mégpedig az egyik a jópofaság - ez a nép gyengéje -
szabados gondolat - a szakma becsüli -
a rím tereket nyer - gondolat fontosabb -
- mondja ezt Kassák L. - felvetés nem népen belüli.
Nem is versgyökerű, bár sok nép verstanában alap.
(...)*